Hüseyin Efendi'nin
1929 yılı 33 yaş
hatırası.

İZÜ - İSMAİL KARA TÜRKİYE'DE DİNİ HAYAT ARŞİVİ

1898 doğumlu Hüseyin Dede:

RUMELİ'Yİ İHANET KAYBETTİRDİ

Biri sonundan, biri başından da olsa tam üç asır, üç padişah, dört halife, on cumhurbaşkanı, iki Balkan savaşı, iki dünya savaşı ve bir kurtuluş savaşı gördü. Osmanlı'nın sonuna, Cumhuriyetin ise yetmiş sekiz yıllık macerasına şahit oldu. Onun hafızası bir milletin hatıra defteri gibi

AHMET DOĞRU

İnce uzun bir boy, dinç ve dimdik bir vücut, pamuk gibi bembeyaz sakalların çevirdiği daima gülümseyen bir çehre ve boncuk gibi masmavi gözler... 21. asrı yaşadığımız, milenyum kutlamalarının artık hafızalardan silinmeye başladığı günlerde bu mavi gözlerin 19. asırdan beri dünyayı seyrettiğini söylesek bilmem inanır mısınız?

Beşiktaşlı Hüseyin Efendi ya da kendisini tanıyanların tabiriyle Beşiktaş'ın Hüseyin Baba'sı, Kavala'nın Hamidiye Mahallesi'nde dünyaya geldiğinde takvimler 1898 yılını göstermektedir. Devir, Sultan Hamid devridir. Babasının adı İhtimanlı Mehmet Efendi, annesinin Nazlı Hanım. Annesinin annesi ise Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın köyünden, yani Kavala'ya iki saat yürüyüş mesafesindeki Eski Kavala'dan. O zamanlar bir Osmanlı şehri olan Kavala'da Müslüman Türk hayatı bütün güzelliği ile yaşanmaktadır. Giyim kuşam için gerekli olan malzemeler de dahil evin bütün ihtiyaçları babası tarafından alınmakta, çarşı pazar bilmeyen annesince evde pişirilmekte ya da dikilmektedir.

Küçük Hüseyin, Rumeli'nin bu huzur ortamında çocukluk günlerini geçirirken bir taraftan da mahalle mektebine başlar. Hocası mahallenin imamı İmam Hüsnü Efendi'dir. Ama asırlardır sürüp gelen düzen son günlerini yaşamaktadır ve bir müddet sonra Rumeli'ndeki âsûde hayatla birlikte onun tahsil hayatı da sona erecektir.

Çınarın ilk çatırtısı 1908 ihtilalinde II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesiyle duyulur. İlk günlerde bu çatırtı pek fark edilmez; hatta "Gemilerde makara, Sultan Hamid fukara" diye türküler söylenir, ya da söyletilir halka. Hüseyin Efendi, o günleri anlatırken "Çocukluk işte" diyor, "Herkesle birlikte ben de söylerdim o türküyü".

Fakat Sultan Hamid'in ardından 33 yıl ayakta tutmaya çalıştığı Osmanlı çınarının devrilmesi uzun sürmez. Önce Girit hadisesi başgösterir. Gerçi Girit isyanı 1866'da patlak vermiştir ama 1912'de Osmanlı'dan ayrılana kadar Ege kıyılarını karıştırıp durmaktadır. Hüseyin Efendi o günlerde Müslüman ahalinin "Kanımızı dökeriz, Girit'i vermeyiz" diye bağırdığını anlatıyor. Ardından I., II. Balkan harpleri, (Oniki adalarla birlikte Kavala da İtalyan işgaline uğradığından Hüseyin Efendi'nin İtalyan Harbi dediği) I. Dünya Savaşı ve Evlâd-ı Fâtihân diyarından, Avrupa-i Osmânî'den çekiliş...

1000 Türk kesen Palabıyıkyan

Balkan Harbi büyük bir faciadır. Müslüman ahali, koyun gibi boğazlanmakta, satırlarla doğranmaktadır. İşin acı tarafı bu fecaati gerçekleştirenler arasında asırlarca birlikte yaşadıkları komşuları, yerli Rumlar da vardır. Bir gün Bulgarlar Kavala'nın diğer erkekleriyle birlikte Hüseyin Efendi'nin babası İhtimanlı Mehmet Efendi'yi de kesmeye götürürler. O gün 400 kişi kesilir. Babası ise kendisini kesmek için yatıran Bulgar'a gümüş köstekli saatiyle birlikte 150 altın verdiği için kurtulur.

FOTOĞRAFLAR: HAŞİM SÖYLEMEZ

Sayı: 344

İZÜ - İSMAİL KARA TÜRKİYE'DE DİNİ HAYAT ARŞİVİ

Hüseyin Efendi, Bulgarların celladı Palabıyıkyan'ı kendisinin de gördüğünü söylüyor. Bin Türk'ü kendi elleriyle öldürdüğü için iftihar eden bu kasabın her zaman pala ile dolaştığını anlatıyor. Aslen İstanbul Ermenilerinden olan Palabıyıkyan, sonunda İskeçe'de Pomak Türkleri tarafından öldürülmüş.

Savaşla birlikte gelen açlık, kıtlık ise cabasıdır. Her gün onlarca kişi Kavala sokaklarında açlıktan can vermektedir. Yol üstünde yatan ölülerin ağızlarından akan sarı sular körpe zihninde yer etmiştir; bir asır sonra bile gözünün önünde canlanacak kadar.

Hüseyin Efendi, yarı aç yarı tok yaşadığı günlerden birinde bir aşçı/tatlıcı dükkanının önünde yemekleri imrenerek seyrederken dükkan sahibinin oğlu tarafından fark edilir ve bulaşıkları yıkarsa karnını doyurabileceği söylenir. Evde annesine de yardım ettiği için bulaşıkları güzelce yıkar, işi bitince bulaşık bezlerini de sabunlayıp asar. Ama tatlı tepsilerini yıkamadan önce şerbetlerini sıyırıp midesine indirmiştir, ah açlık. Dükkan sahibi yaptığı işi öylesine beğenir ki karnını doyurduğu gibi artan yemeklerden bir tencere eve götürmesine de müsaade eder.

Eve vardığında annesinin hışmıyla karşılaşır. "Sen ahlâkını mı bozdun, hırsızlık mı yaptın?" diye üzerine hücum etmektedir. Zavallı Hüseyin'in gerçeği anlatmak için gösterdiği bütün çabalar boşa gider. Savaşın feci günlerinde açlıktan ölse bile evladının boğazından bir lokma haram geçmesine razı olmayan hamiyetli kadın, oğlunun kolundan tuttuğu gibi Pirizrenli Yahya Efendi'nin dükkanında alır soluğu. Yahya Efendi durumu izah eder, Nazlı Hanım yatışır. Ve Hüseyin Efendi 15 yaşında bu hadise ile girdiği aşçı dükkanında tam 8 sene çalışır. Sokağın bir köşesinde ağzından sarı sular akarak can vermekten bu sayede kurtulur. Hem kendi karnını doyurur, hem de eve yemek götürür.

Ustası Yahya Efendi aslen Pirizrenli'dir. Dindar bir kişidir. Pirizren'in 36 Sırp köyü tarih içinde Müslüman olmuştur. Goralılar diye bilinen bu mühtedilerden olan Yahya Efendi, Kavala'ya yerleşip oğulları Faik ve Fehmi ile birlikte dükkan açmıştır. Zaten tatlıcılık ve bozacılık Pirizrenliler'e has bir sanat gibidir.

Hüseyin Efendi bu dükkanda karşılaştığı komik bir hadiseyi de naklediyor. Ustasının oğlu, bir akşam un çuvalına farelerin girdiğini görünce hemen çuvalın ağzını bağlar ve tavandaki kirişlere asar. Güya fareleri yakaladığını babasına gös-

1930 yılında Erzincan'da askerken.

1937

3.15.1925. Samsun'da tütün balyaları başında

İZÜ - İSMAİL KARA TÜRKİYE'DE DİNİ HAYAT ARŞİVİ

terecektir. Ama kemirgen hayvanlar gece buyunca boş durmamış, çuvalı delip aşağı atlamışlardır. Sabah gelenler dükkanda şu manzara ile karşılaşır; tavanda asılı delik deşik bir un çuvalı, altında, salamurasında fare ölüleri yüzen peynir fıçısı. "Neyse birader" diyor Hüseyin Efendi gülerek, "O kıtlık günlerinde kimsenin fare ölüsüne aldırdığı da yoktu".

Fareler de ayrı bir konu. Savaşın durulduğu günlerde Kavala'ya yardım için gemiler dolusu un gönderilmiştir ama bu sefer başka bir tehlike başgösterir. Uzun müddettir aç olan fareler de unlarla birlikte şehre hücum eder. Sonunda fare başına ödül koyulur, her köşe başında fare avcıları belirir.

Vatanı ihanet kaybettirdi

Ateş bir tek Rumeli'nde tutuşmamıştır, Devlet-i Aliyye-i Osmaniye'nin dört bucağı alev alev yanmaktadır. Hüseyin Efendi küçüktür ama ailenin eli silah tutan diğer fertleri, konu komşunun erkekleri birer birer vatan müdafaasına gitmişlerdir. Mesela enistesi, I. Cihan Harbi'nde Şam'a gidip hezimetle dönen Mehmetçikler arasındadır. "Şam'da 35 bin vatan evladının İngilizler'in eline düşmesine sebep oldu" diyerek İsmet İnönü'ye tepkisini ifade ediyor.

Savaşın ardından üç aylık bir yolculuğa katlanıp Kavala'ya geri dönen enistesinin anlattıkları da yürek yakıcıdır. İngiliz doktorları zavallı esir Mehmetçiklerin birçoğunun gözlerini ilaçlarla kör etmiştir. Mısır'da gözleri kör edilmiş bir askerle kendisinin de karşılaştığını söyleyen Hüseyin Efendi, bir dostunun Çanakkale Harbi hatıralarını naklediyor: "Bandırmalı Çiçekçi Ali Efendi de, gündüz hastaneye gelen yaralı askerlerin çoğunun Hıristiyan doktorlar tarafından zehirlenerek öldürüldüğünü söylerdi. Ben de tanıdıklarıma diyorum ki; birader, evladınız kız olsun, erkek olsun, onu okutup doktor yapın. Çünkü biz bunları gördük".

Eski Zağra Müftüsü'nün "Hüda göstermesin âsâr-ı izmihlal bir yerde - Allah bir yerde çöküntü eseri göstermesin" dediği o günler ihanetler resm-i geçidine sahne olmaktadır.

Rumeli'nde vatanı müdafaa eden askerlerin martinilerinin içine çok az miktarda barut, onun üstüne bir parça balmumu koyulup karton parçaları ile kapatılmakta, en üste de kurşun yerleştirilmektedir. Bu şekilde hazırlanan silahlarda mermi ya ileriye gitmemekte ya da hedefi bulmamaktadır. Ve silah atmadan ya da yalandan attırarak Selanik, İskeçe, Gümülcine, Drama, Serez, Kavala.. vatan parçaları birer birer teslim edilir. "Kel

Hüseyin Efendi'nin albümünden bir hatıra. Samsun'u yanmaktan kurtaran Arnavutlardan Bekir ve Ali çavuşlar.

Hasan Paşa, altmış bin askerimizi silah atmadan teslim etti Yunanlılara" diyor, Hüseyin Efendi.

"Ben namusuma sövdürmem"

Kavala Yunan'a kalınca 1922'de Samsun'a göçen Hüseyin Efendi burada tütün işinde çalışmaya başlar. 1927 yılında ise 93 Harbinde Trabzon'dan Samsun'a gelmiş bir ailenin kızı olan Fatma Hanım'la evlenir. Fatma Hanım, bir yıl sonra aniden hastalanır. O yıllarda doktora ulaşmak kolay değildir. Bir kaç gün içinde toparlanıp 18 yaşında dünyadan giderken kocasına 8 aylık kızını yadigar bırakır.

1930 yılında Erzincan'da 15. fırka komutanı Ömer Halis Paşa'nın emireri olarak askerliğini yapar. Paşanın hanımı, Kazım Karabekir'in yeğenidir. Ayrıca kızları da vardır. Hüseyin Efendi, Paşanın evine gittiği ilk gün büyük hanıma "Paşa benim babam, kızlarınız kardeşim, sen de anamsın. Beni böyle kabul edin" der.

Dersim isyanı sırasında Paşa, Ardahan'a gitmiştir. Hüseyin Efendi, kapının önünde bir arkadaşıyla birlikte oturmaktadır. Deli Hüsrev lakaplı bir yüzbaşı, iki zabit, iki de topçu askeri at üzerinde önlerinden geçer. Yüzbaşı hiçbir sebep yokken kendisine küfredince Hüseyin Efendi paçasındaki kamayı çıkartıp, yüzbaşının yakasına yapışır, attan aşağı çeker. Bir taraftan sille tokat vurmakta, bir taraftan da "Ben askere namusuma küfrettirmek için değil, namusumu korumak için geldim" diye bağırmaktadır. At üzerindeki diğer subaylar korkudan aşağı inemezler ama akşam eve kağıt gelir. Büyük Hanım, hadiseyi tetkik eder ve olay yatıştırılır.

Hayatının dönüm noktası

Askerliğini tamamlayan Hüseyin Efendi, kâh İstanbul'a gelmekte, kâh Samsun'a gitmekte, nafakasını çıkarmaktadır. 1932 yılında dört arkadaşıyla birlikte geldiği İstanbul'da cebindeki tek para olan 100 kuruşu arkadaşlarıyla paylaşır. Kendisine kalan 25 kuruşla iki gün börek alıp karnını doyurur. 7 ayda 200 lira biriktirip Samsun'da kardeşini evlendirir. Şimdi kardeşinin 25 torunu var. 1944 yılında ise Beşiktaş'a yerleşir. O tarihten beri Beşiktaşlı.

1947'de Tokat Erbaa'da Şevket Ağa'nın yanında tütünde çalışır. Aldığı parayı yani bir yıllık nafakasını, askerde ilaç içtiğinden ciğerleri parçalanmış olan oğlunu tedavi ettirmesi için Şevket Ağa'ya geri verip yola çıkar. Geceyi Gazi Osman Paşa'nın çiftliğinin önünde açıkta geçirir. Gördüğü bir rüya üzerine İstanbul'a geldiğinde Fatih Dersiamlarından Ahıskalı Ali Haydar Efendi ile tanışır. Ali Haydar Efendi'nin 1960'ta vefatına kadar huzurundan ayrılmaz. Gecenin bir vaktinde kalkıp sabah namazı için Beşiktaş'tan Fatih'e yürümektedir. Ali Yekta Efendi, Bekir Haki Efendi, Fuat Efendi, vs. gibi Osmanlı İstanbulunun son ulema nesli diyebileceğimiz şahsiyetleri, Sami Efendi gibi mânâ büyüklerini o derslerde, sohbetlerde tanır.

Hüseyin Efendi, hocasıyla ilgili bir hatırayı da tarihe not düşmek için şöyle anlatıyor: Bulgarların Çatalca'ya kadar geldiği, top seslerinin İstanbul'dan duyulduğu günlerde padişah, düşmanın bertaraf edilmesine manevi vesile olsun diye zamanın ileri gelen şahsiyetlerinden 130 hocayı Karadeniz'den Akdeniz'e kadar yerleştirir. Ali Haydar Efendi de bir dervişle birlikte vazifeli olarak Terkos gölünün bulunduğu yere gönderilir. Sabaha kadar Kur'an-ı Kerim'deki 14 secde âyetini okuyup secdeye yatarlar. Ertesi gün Trabzon'dan gelen, yorgunluktan perişan durumdaki iki bin acemi asker hücuma geçer. Bulgarlar Edirne'ye kadar sürülür, on bin düşman öldürülür.

Yine Ali Haydar Efendi'nin tanıdıklarından Mülazım-ı Evvel Ahmet Efendi isminde bir subay Çanakkale Savaşı'na iştirak etmiştir. Ahmet Efendi'nin kumandasındaki birliğin ertesi gün kullanmak için adam başı 17'şer mermisi var-

İZÜ - İSMAİL KARA TÜRKİYE'DE DİNİ HAYAT ARŞİVİ

dır ve şehadet ya da esaretten başka yol yoktur. Ahmet Efendi, son gecesini dua ve niyazla geçirir. Sabaha doğru yorgunluktan oturduğu yerde uyuyakalır. Rüyasında karşıki tepelerin üstünden iki pir, Ahmed Rufai Hazretleri ile Abdülkadir-i Geylani Hazretleri kolkola girmişler, askere yardıma gelmektedirler. Gelirken de şöyle söylemektedirler: "İzâ kaale'l abdü Yâ Rab, kaal'allâhü lebbeyk yâ abd / Kul Yâ Rab dediği zaman, Allah der ki, buyur ey kulum".

Ahmet Efendi sabah olur olmaz efradı toplayıp hali hazırdaki durumlarını ve gördüğü rüyayı anlatır. "Evlatlar, ben teslim olmam ama siz ne dersiniz, burada hepimizin akıbeti mevzubahis" diye sorar. Askerlerin cevabı, "İsterseniz o on yedişer mermiyi de vermeyin. Bize süngülerimiz yeter" olur. O gün yapılan vuruşmada Mehmetçikler muazzam bir başarı gösterirler. Savaşın neticesi de zaten zaferdir.

Hüseyin Efendi, Seyit onbaşının tek bir mermiyle sulara gömdüğü o tarihlerin teknoloji harikası 'yarım dünya'yı Çanakkale'nin girişinde sol tarafta yatarken gördüğünü de anlatıyor ve soruyor: "Bir asker tek başına iki yüz elli kiloluk mermiyi nasıl topa sürdü?"

Hüseyin Efendi, hocasının "Cahillerle konuşmaktan sıkılırım, herkesin okumasını isterim" dediğini naklediyor. Bir asra yaklaşan ömrünün son ayında kendisine hitabını da unutamıyor: "Oğlum Hüseyin, bizden sonra ne camilerde layıkıyla namaz kıldıracak imam, ne de kasaplarda şüphe etmeden yiyecek et bulabileceksiniz."

Müthiş Türk

Daha sonra Tekel'e intikal eden Tütün Rejisi'nde tütün eksperi olarak çalışan ve oradan emekli olan Hüseyin Efendi, çalıştığı zamanlarda bir gün katırın üzerindeki tütünü tartmasını isteyen Amerikalı tütün tüccarına espri olarak takılır: "Tütünü mü tartayım, katırı mı?" Amerikalı espriyi devam ettirir: "İkisini birlikte." Hüseyin Dede, Amerikalının faltaşı gibi açılan gözlerinin karşısında katırı üzerindeki yüküyle birlikte kucaklayıp kantara yerleştirir. "Ben bu Türk'ü Amerika'ya götürüp sirklerde göstereceğim" diye tutturan yabancı tüccarı zor ikna ederler. Şimdi, yüz küsur yaşında sporu hâlâ devam ettiriyor, ağırlık kaldırıyor.

Hüseyin Efendi'nin gençliğinde sesi de çok güzelmiş. Beşiktaş Sinanpaşa Camii minaresinde ezan okumaya başladığında yoldan geçenler durup dinlermiş. Tütünden arkadaşı ve aslen sarayda yetişmiş olan Ali Efendi bir gün kendisini Serencebey yokuşundaki konakta oturan

Hüseyin Efendi hanımını, Neriman Hanım annesini 1928 yılında kaybettikten sonra baba kız birbirlerine destek olmuşlar.

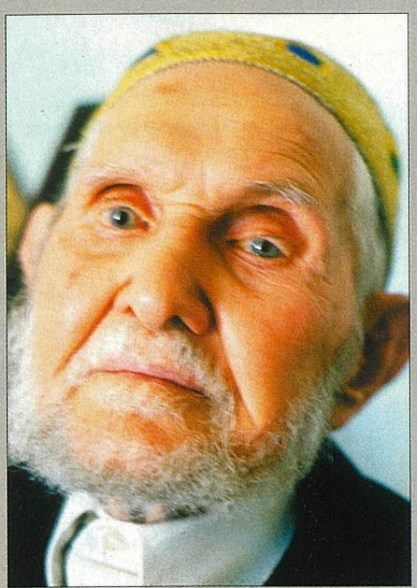

Sultan Abdülhamid'in haremi Müşfika Kadınefendi'ye götürmüş. O tarihlerde 90 yaşının üzerinde olan kadınefendi hasta olduğundan yatakta yatmaktaymış. Hüseyin Efendi, "Nur gibi bir kadındı. Sanki yatağın içinde yüz mumluk bir ampül yanıyor sanırdın" diyor. Müşfika Kadın, Hüseyin Efendi'yi çok sevmiş ve Ali Efendi'ye "Bu delikanlıyı buraya tekrar getir" diye tembihlemiş. Sultan Hamid'in gelini Andelip Hanım da komşuları imiş. Kedilere karşı aşırı şefkatli olan Andelip Hanım, onlarca kediyi saray günlerinden kalma altın yaldızlı tabaklarda beslermiş. Onun bu huyunu bilen çevre halkı da kimsesiz, yavru, hastalıklı kedileri evinin önüne bırakırlarmış. Hüseyin Efendi, onun hakkında da "Mübarek kadın, inşaallah kediler vesilesiyle cennetteki makamını buldu" diyor.

Provokasyon her devirde var

Fatih'te bir caminin bahçesinde tamir işleriyle uğraşırken yanına bir genç yaklaşır. Koltuğunun altında gazeteye sarılı bir paket vardır. "Fatih Camii'ni hükümet yıkacakmış. Toplanıp mani olacağız. Bu pakette bıçak var" der. Hüseyin Efendi, "Eğer ihtiyaç varsa, yol yapılacaksa hükümet, camiyi yıkar, başka yere yenisini yapar. Mühim olan milletin ihtiyacıdır" deyip bu oltayı savurur. Birazda tozunu silkeleyip bahçe kapısından dışarı atar. Gelen bir provokatördür ve provokatörler her devirde işbaşındadır. Ama uyanık vatan evlatlarının onlara geçit vermeye niyeti yoktur.

Gerçi Fatih Camii hakında o gün öyle söylemiş ama, İstanbul'un özellikle tek parti döneminde kasten ortadan kaldırılan tarihi değerlerini bir bir sayarken yüreği sızlıyor.

Sadece bir buçuk yıl evli kaldığı hanımını 1928 yılında kaybettikten sonra bir daha evlenmeyen Beşiktaşlı Hüseyin Efendi, ömrünü kızı Neriman Hanım'la geçirmiş. 1952 yılında İstanbul Merkez Kumandanı Şahabettin Artun'un torunu, İzmir'e ilk giren Türk askerlerinden Şehit Yüzbaşı Ali Zarifi'nin oğlu Fuat Bey'le evlenen Neriman Hanım, beyini 1976 yılında kaybetmiş. Babasına son derece düşkün olan Neriman Hanım onun hiçbir hizmetini aksatmıyor. Zaten Hüseyin Efendi'nin çok fazla bir hizmeti de yok. Emekli olduğu için evinde oturuyor, bir kaç yıldır hemen hiç dışarı çıkmıyor. Askerlik günlerinden beri kullandığı kaşığıyla çok az miktardaki yemeğini yiyor. Yatsıdan sonra iki saat uyuyor. Diğer zamanlarında mı; gelen misafirlere gülümseyerek hatıralarını anlatıyor, milletin, devletin selameti için dua ediyor.

İZÜ - İSMAİL KARA TÜRKİYE'DE DİNİ HAYAT ARŞİVİ